

ÉLELMISZER-INFLÁCIÓ MAGYARORSZÁGON COVID ELŐTT ÉS UTÁN

Imola SZABÓ¹

ABSTRACT

This study examines the development of the high inflation rate characteristic of Hungary from 2022, with particular regard to food inflation. In January 2023, inflation was 25.7%, food inflation 48.3%, in June inflation decreased to 20.1%, food inflation 28.3%. In addition to the Hungarian instruments used to break the record high inflation in the European Union, international examples are also presented. In Hungary, the official price, the price cap, the mandatory promotions and the ability to spend the SZÉP card on food all aim to reduce food prices, while in other countries they want to ease the burden on families by suspending and reducing the VAT on certain foods. According to recent and previous researches, the demand for food is inelastic, but the increased prices are a serious problem for low-income households.

KEYWORDS

Inflation, food inflation, price cap, mandatory promotions, consumption

BEVEZETŐ

A Covid-19 világjárvány még nem ért véget, mikor a szomszédos Ukrajnában kitört az orosz-ukrán háború, melynek hatásait a magyar gazdaság is megérezte. Különösen igaz ez az infláció alakulására, mely olyan magaslatokba emelkedett, mellyel Európai Unió csúcstartó lett az ország. A magyar háztartásokat komoly kihívás elé állítja a rekord magas infláció, melynek letörését a Kormány számos lépéssel igyekszik elérni. E tanulmány az inflációválság hatásait és a válságkezelés formáit kívánja bemutatni, a témakör nagysága miatt leszűkítve, különös tekintettel az élelmiszer-inflációra szorítkozva.

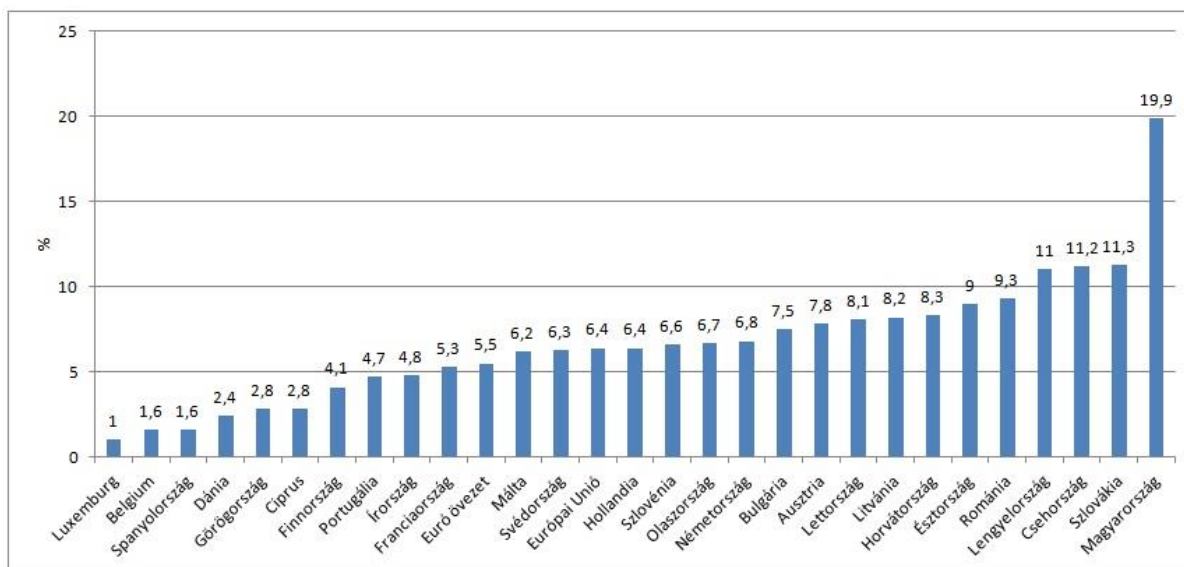
E tanulmány kutatási módszertana szekunder adatokra épül, a statisztikai adatok érthetőségét saját készítésű ábrák segítik. A friss és korábbi tanulmányok összevetése szintén a fennálló problémakör árnyalásához járul hozzá. A hazai kutatásokon, adatokon túl a nemzetközi folyamatok bemutatása is azt a célt szolgálja, hogy minél szélesebb képet kaphassunk a jelenlegi helyzetről és annak megoldási lehetőségeiről.

Az inflációs ráta alakulás Magyarországon Covid előtt és után

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2023. év elején az inflációs ráta 25,7% volt, júniusban 20,1% [13]. Az inflációs ráta csökkenése elkezdődött, de más Európai Unió országokhoz képest még így is rekord magas. Csorba (2023) tanulmányában úgy fogalmaz, hogy az üzemanyagár, az energiaár és a szállítási költségek csökkenése járult hozzá az infláció mérséklődéséhez [2]. 2023 júniusában Ukrajnával szintén szomszédos Lengyelországban 11%, Szlovákiában 11,3%, Romániában 9,3% volt az inflációs ráta, az EU-s átlag 6,4% volt. 2025-re a magyar kormány 3% körüli értékre kívánja csökkenteni az inflációt. Az Európai Unióban 2023 júniusában 3% alatti infláció volt Luxemburgban, Belgiumban, Spanyolországban,

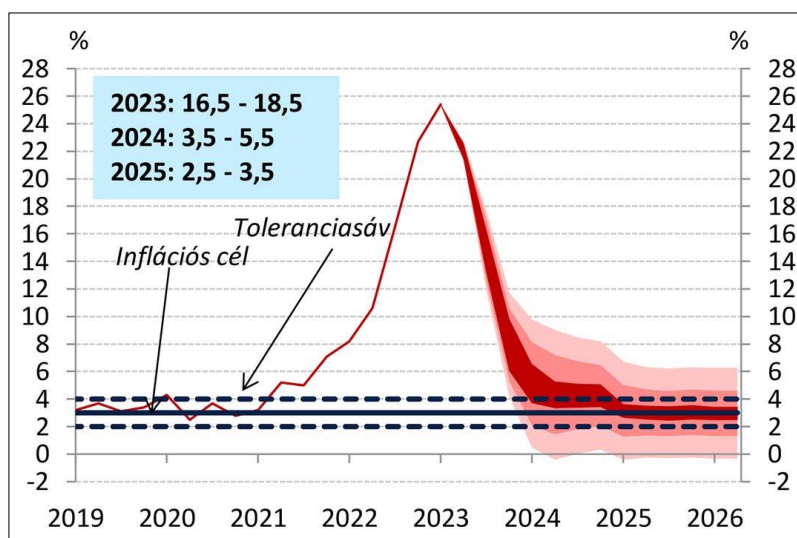
¹ Dr. SZABÓ, Imola, PhD, adjunktus, Milton Friedman Egyetem. Email: szabo.imola@uni-milton.hu

Dániában, Görögországban és Cipruson [3]. Az első ábrán jól összevethetők az EU országainak júniusi inflációs rátái.

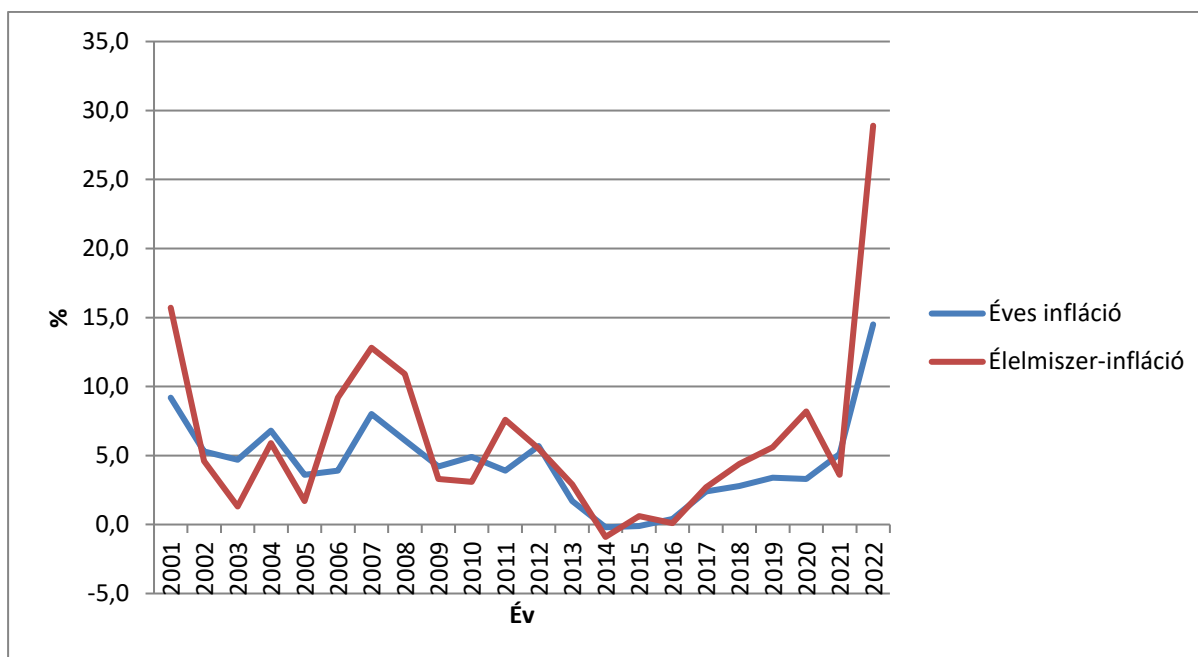

1. ábra: Inflációs ráta az Európai Unió országában, 2023. június
Forrás: EUROSTAT adatok alapján [3]

A Jegybanki alapkamat az inflációs növekedést követte, ám megállítani vagy csökkenteni nem tudta. 2020 júliusában 0,6% volt, az elmúlt 30 év legalacsonyabb értékét mutatva. 2021. júniusban 0,9%-ra emelték, majd innentől kezdve minden hónapban növekedett eltérő ütemben. A Jegybanki alapkamat 2022. szeptember vége óta változatlan, 13% [21]. A Magyar Nemzeti Bank által előrejelzett inflációs ráta alakulását a második ábra mutatja. Ebből jól látható, hogy 2023-ban az éves infláció a 2022-es évnél is magasabb lehet, majd 2024-től jelentősen csökkenhet a várakozások és az előrejelzések szerint [22].

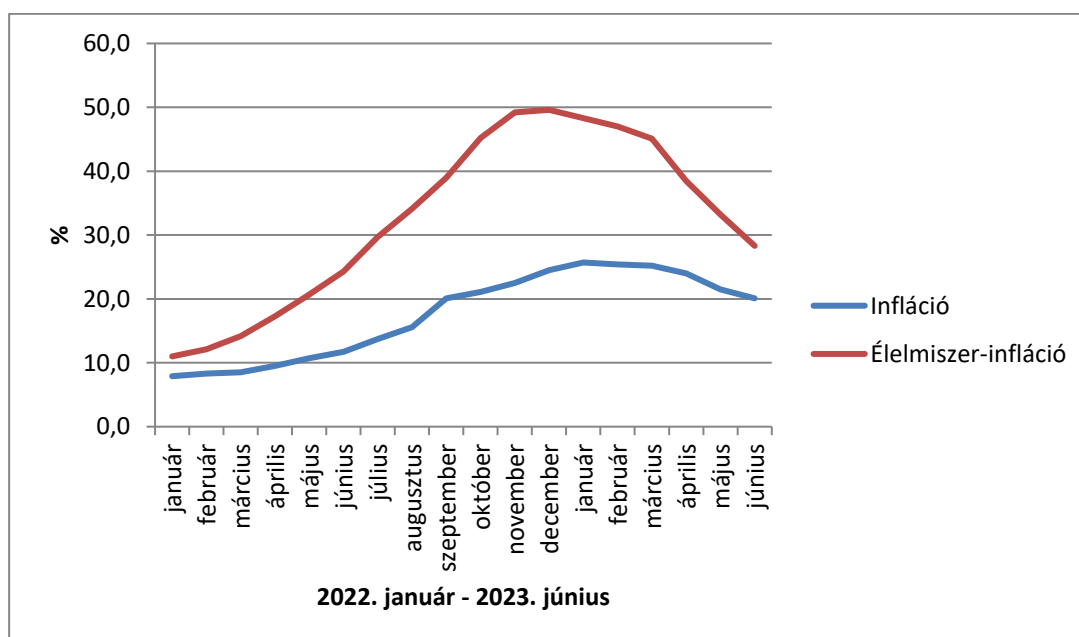

2. ábra: Az inflációs ráta alakulásának előrejelzése
Forrás: MNB [22]

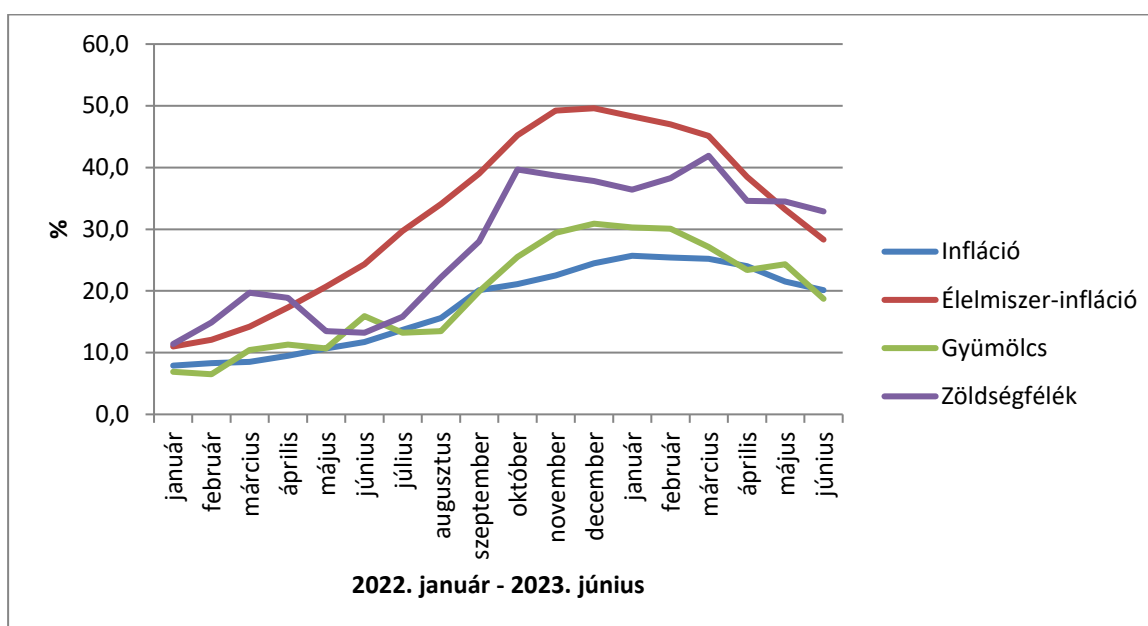
3. ábra: Infláció és élelmiszer-infláció Magyarországon az elmúlt 20 évben
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés [14]

Az élelmiszer-infláció a 2022-es évben rekord magas értéket mutatott, de az elmúlt húsz évben már többször haladta meg az éves infláció mértékét. 2001-ben 15,7% volt, 2007-ben 12,8%, mely értékek ugyan jóval alacsonyabbak a 2022-es 28,9%-tól, de magasabbak az adott éves inflációs rátánál [14]. Azonban az adatokból az is látható (ld. 3. ábra), hogy egy-egy kiugró év után az élelmiszer-infláció az éves inflációs ráta szintje alá süllyedt. 2022-ben az élelmiszerárak növekedése decemberben érte el a csúcspontot (ld. 4. ábra), 49,6%-os rátával, azóta az élelmiszer-infláció alacsonyabb értéket mutat [15].

4. ábra: Az infláció és az élelmiszer-infláció alakulása az elmúlt másfél évben
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés [15]

Az élelmiszerárak termékkategóriánként eltérő ütemben és arányban nőttek, mely alól a zöldségek és gyümölcsök sem jelentettek kivételt. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara idézi Philippe Binard, a Freshfel Europe általános küldöttjét, aki ekképp látja a kialakult helyzetet: *"A fogyasztók alapvetően tévesen ítélik meg a szupermarketek polcain lévő gyümölcsök és zöldségek árát. A gyümölcsök és zöldségek a legolcsóbb termékek és vitathatatlan egészségügyi és környezeti előnyökkel rendelkeznek. A friss fogyasztásra szánt termékek ára és értéke egyaránt nagyon vonzó az élelmiszerkínálatban. Más élelmiszer kategóriákkal összehasonlítva a gyümölcs- és zöldségárak emelkedése alacsonyabb volt az átlagos inflációnál"* [23]. Magyar viszonylatban ez a következőképpen alakult. Ahogy a harmadik ábrán látható, az élelmiszer-infláció számos évben, de különösen 2022-ben jóval meghaladta az éves inflációs rátát Magyarországon. A negyedik ábra az elmúlt másfél évre vetítve, havi szintre lebontva mutatja a növekedést. Az ötödik ábrán jól látszik, hogy a zöldség- és gyümölcsfélék árai az elmúlt másfél évben az inflációt meghaladó mértékben nőttek. A vizsgált időszakon belül a gyümölcsárak növekedése 2022 decemberében volt a legmagasabb, 30,9%, ekkor a zöldségfélék 37,8%-kal nőttek. A zöldségfélék 2023 márciusában érték el a rekordot, 41,9%-os inflációs értékkel, ekkor a gyümölcsök árai 27,1%-kal nőttek. Ezek az árnövekedések kétségkívül elmaradnak a 2022 decemberében tapasztalható más élelmiszerek fogyasztói árának növekedésétől, például a kenyér 65,4%-kal, a hús 40,3%-kal, a tej, sajt és tojás 73,3%-kal emelkedett. 2023 márciusában ugyanezen termékek 56,4%-os, 35,6%-os, 64,4%-os árváltozást mutattak [15]. E tekintetben valóban több élelmiszer ára drasztikusabban nőtt a zöldség-gyümölcs árakhoz képest. Azonban, hogy egy 30-40%-os árnövekedés utáni fogyasztói ár vonzónak tekinthető-e, az már vitatható.

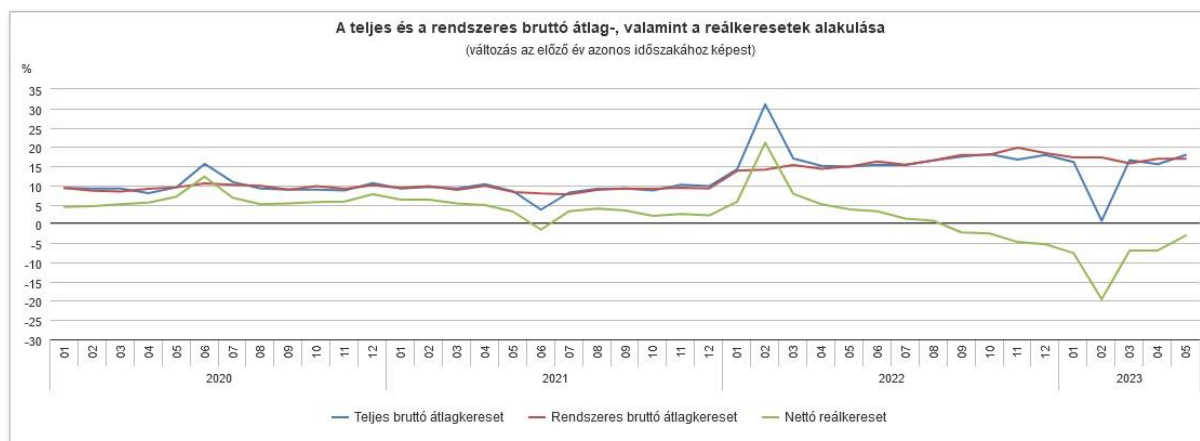

5. ábra: Zöldség- és gyümölcsárak növekedése
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés [15]

A élelmiszerárak növekedését és a fogyasztás alakulását vizsgálta Szücs és Kovács (2023) friss tanulmányukban, melyben a napjainkban tapasztalható inflációs – különös tekintettel az élelmiszer-inflációra – hatásokat vizsgálták a fogyasztók körében. Kérdőíves kutatásukban 1608 fő választ értékelték, melyekből arra a következtetésekre jutottak, hogy az alacsony jövedelmű háztartásoknál az élelmiszer-infláció erőteljes hatást gyakorol, míg az átlagos vagy

átlag feletti jövedelemmel rendelkező háztartások nem kívánnak életmódjukon, fogyasztási szokásaikon változtatni [25].

A rekord magas infláció – különös tekintettel az élelmiszer-inflációra – a reálbérek értékét is megváltoztatja. A magyarországi bruttó bérek alakulását a hatodik ábra szemlélteti. Nemzetgazdasági áganként eltérő ütemű bérváltozás figyelhető meg, ezért nem lehet azt mondani, hogy minden munkavállalóra egyformán és egyenlő mértékben jellemző. A teljes bruttó átlagkereset a prémiumokat, a jutalmat, az egyhavi különjuttatásokat is tartalmazza, ezért mutat eltérést a rendszeres bruttó átlagkeresettől. A nettó reálkereset csökkenés már 2022 márciusától érzékelhető, eddigi mélypontja 2023 februárjára tehető [16].

6. ábra: Keresetek alakulása Magyarországon

Forrás: KSH [16]

Az inflációs válság kezelése különös tekintettel az élelmiszer-inflációra

A Jegybanki alapkamat emelésén túl más intézkedéseket is hozott a magyar kormány. E cikk – tartalmához igazodva – most csak az élelmiszerek árának mérséklését célzó intézkedéseket mutatja be.

2022. február 1-jétől árstopot hirdetett a Kormány hat termékre, melyek a kormányrendelet szerint a következők:

- *kristálycukor (fehér cukor),*
- *búzafinomliszt BL 55,*
- *finomított napraforgó étolaj,*
- *házi sertés comb (ideértve a csontos, bőrös, filézett, darabolt, szeletelt vagy darált formában, akár előrecsomagolva, akár anélkül történő értékesítést is, frissen, hűtve, fagyasztva),*
- *csirkemell, csirkefarhát – hát, egyben vagy külön far és szárnyvég (ideértve a csontos, bőrös, filézett, darabolt, szeletelt vagy darált formában, akár előrecsomagolva, akár anélkül történő értékesítést is, frissen, hűtve, fagyasztva),*
- *ultra magas hőmérsékleten hőkezelt, 2,8% tömegszázalék zsírtartalmú tehéntej [18].*

Mindez azt jelenti, hogy a fentebb felsorolt ún. „hatósági áras” termékek ára nem lehet magasabb, mint azok 2021. október 15. napján alkalmazott bruttó kiskereskedelmi ára volt. Az árstop első körben 2022. május 1-jéig tartott volna, de többször meghosszabbították.

2022 novemberében két további termékkel egészült ki a hatósági áras termékek köre; a friss

tojas és az étkezési burgonya (kivéve újburgonya) ára nem lehet magasabb, mint 2022. szeptember 30-án volt. Az árstop többszöri hosszabbítása után 2023. augusztus 1-jével megszüntetésre került [9].

Az árstop még nem ért véget, mikor új intézkedés bevezetése is napirendre került. A kötelező akciózás 2023. június 1-jétől indult, melyet a boltoknak heti rendszerességgel kell meghirdetniük. A rendelet szerint a kötelező akciózás 2023. szeptember 30-ig tart. Az akciós termékek árát úgy kell meghatározni, hogy a „kötelező akciózást megelőző 30 napon a kiskereskedelmi üzletek által alkalmazott legalacsonyabb árnál legalább 10 százalékkal szükséges kedvezőbb áron értékesíteniük” [12]. Az akcióköteles termékkategóriák a kormányrendelet szerint a következők:

- *baromfihús*
- *sertés-, marhahús, egyéb húsfélések*
- *hal, halkonzerv*
- *húskészítmények*
- *tej, tejföl és helyettesítők*
- *joghurt és egyéb savanyított készítmények*
- *egyéb tejtermék*
- *sajt*
- *vaj, margarin és készítményei*
- *egyéb zsiradékok (növényi és állati)*
- *kenyér*
- *péksütemények*
- *szárított rizs, egyéb cereáliák*
- *liszt, cukor, tartósított lisztesáru*
- *friss zöldség*
- *friss gyümölcs*
- *gyümölcs-, zöldséglé*
- *készételek, fűszerek, ételízesítők*
- *kávé, tea*
- *ásványvizek és üdítőitalok* [19].

2023. augusztustól a 10%-os akciózás 15%-ra emelkedik [11], és a korábbi árstoppos termékek körével kibővül, melyek akciózása a beszerzési árhoz viszonyítottak.

2023. július 1-jétől online árfigyelő rendszer bevezetéséről döntött a Kormány, hogy a bolti árak könnyen összehasonlíthatóvá váljanak a fogyasztók számára, ezáltal is kontrollálva a kiskereskedelmi árak növekedését. Az adatszolgáltatás azon kiskereskedelmi láncok esetében kötelező, melyeknek a nettó árbevétele az előző üzleti évben a 100 milliárd forintot meghaladta. E tekintetben az adatszolgáltatási kötelezettség az Aldi Magyarország Élelmiszer Bt., az Auchan Magyarország Kft., a Lidl Magyarország Kereskedelmi Bt., a Penny-Market Kft., a SPAR Magyarország Kereskedelmi Kft. és a Tesco-Global Zrt. számára előírt [4]. Kormányzati tájékoztatás szerint az árcsökkenés több termék esetében is elindult az árfigyelő rendszer hatására [10].

A Széchenyi Pihenő Kártya (továbbiakban: SZÉP kártya) – mint béren kívüli juttatás – a Covid időszaka alatt egy rövid ideig hideg élelmiszer vásárlására is használható volt [8]. 2023. augusztus 1. – 2023. december 31. között ismét vásárolható élelmiszer a kártya használatával azokban a boltokban, ahol van ennek elfogadására alkalmas terminál. A nagyobb

kiskereskedelmi egységek már rendelkeznek ilyennel a korábbi SZÉP kártya használat miatt [20].

Kitekintés a nemzetközi gyakorlatra

Az élelmiszerárak emelkedése nemcsak Magyarországon jelent problémát, az EU más országaiban is megoldandó feladat elé állítja az országok vezetőit. Spanyolországban 2022 decemberében a kormány 2023. év elejétől az alapvető élelmiszerek áfájának fél évig tartó felfüggesztése mellett döntött, hogy ezzel is segítse a családokat. A zöldség és gyümölcs, kenyér, a tej, a sajt és a tojás áfamentesek, míg az olajok (pl. olivaolaj) és a tészta 10%-os áfáját 5%-ra csökkentették. Ezt az intézkedést további fél évig meghosszabbították, így 2023. december végéig biztosan tart [17]. A holland kormány szintén a zöldségek és gyümölcsök áfamentességéről egyeztet, részben azért, hogy könnyítsenek a családok terhein, részben fogyasztásélénkítő szerepet is szánnak ennek az intézkedésnek [6]. 2022-ben szintén ugyanezen elgondolásból a német és belga kormány is felvetette a zöldségek és gyümölcsök áfamentességének lehetőségét [5,7]. A francia pénzügyminiszter 2023 júniusában árcsökkentés bevezetéséről tárgyalt a 75 legnagyobb élelmiszeripari szereplővel, melyet 2023 júliusától indítanának, hogy ezzel csökkentsék az élelmiszer-infláció mértékét, és könnyítsék a fogyasztók helyzetét [24].

Korábban Magyarországon is áfakulcs változással próbálták csökkenteni egyes élelmiszerek árait (sertéshús, baromfi, tej, tojás), de a várt hatás elmaradt. Ván és Oláh (2018) arra a következtetésre jutottak, hogy az alapvető élelmiszerek esetében nem jelent többletfogyasztást az akár áfacsökkentésből fakadó árcsökkenés, mivel ezen termékek kereslete nem rugalmas. Éppen ezért az árnövekedés is csak minimális keresletcsökkenéssel jár, mely leginkább az alacsony jövedelmű háztartásoknál mutatkozik meg. A tanulmány nemzetközi tapasztalatokat is bemutat, melyekből arra következtethetünk, hogy az alapvető élelmiszerek rugalmatlan kereslete nem magyar sajátosság [26].

Bareith és Fertő (2023) tanulmányukban úgy fogalmazzák, hosszú távon a világpiaci árak, ártrendek határozzák meg az élelmiszerárakat, az országon belüli áremelkedésre a monetáris és fiskális politika eszközeinek együttes megfelelő alkalmazása azonban hatással lehet [1].

BEFEJEZÉS

A Covid világjárványt követő orosz-ukrán háború az infláció növekedéséhez vezetett, mely az élelmiszerárakban kiugró mértéket öltött. A magyar kormány számos eszközzel próbálta letörni az Unió szinten rekord magasnak számító inflációs rátát. E tanulmány kifejezetten az élelmiszer-infláció letörését szolgáló eszközök bemutatására szorított, melynek keretében a hatósági ár, az árstop, a kötelező akciózás és a SZÉP kártya élelmiszerre költhetősége kapta a hangsúlyt. Az infláció, ezen belül is az élelmiszer-infláció mérséklődése megkezdődött, mely tendencia várhatóan tovább folytatódik. Az árakba történő kormányzati beavatkozás nem egyedi, magyar példa, más EU-s országok vezetői is hasonló eszközökhöz folyamodtak, hogy a háztartások terheit könnyítsék.

IRODALOMJEGYZÉK

[1] BAREITH, Tibor – FERTŐ, Imre: *Stabilizálhatja-e a monetáris politika az élelmiszer-inflációt?* In: Statisztikai Szemle, 101. Évf. 4. szám 354–380. p., 2023

- [2] CSORBA, Norbert: *Magyar Nemzeti Bank: Csökkenő pályán az infláció.* In: *Külgazdaság*, 67. évf. 3-4. szám 68-72. p., 2023
- [3] EUROSTAT: *Annual inflation down to 5.5% in the euro area – Down to 6.4% in the EU.* <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/17179282/2-19072023-AP-EN.pdf/bf200c74-48a4-e485-3372-c1fd1083c169> Letöltve: 2023. július 24.
- [4] GVH: *Árfigyelő rendszer.* <https://arfigyelo.gvh.hu/>
- [5] KOCSIS, Márton: *Belgium: tervben a 0%-os zöldség-gyümölcs ÁFA bevezetése.*, 2022 <https://fruitveb.hu/belgium-tervben-a-0-os-zoldseg-gyumolcs-afa-bevezetese/> Letöltve: 2023. július 26.
- [6] KOCSIS, Márton: *Hollandia: szeptemberben döntenek a zöldség-gyümölcsök 0%-os ÁFÁ-járól.*, 2023 <https://fruitveb.hu/hollandia-szeptemberben-dontenek-a-zoldseg-gyumolcsok-0-os-afa-jarol/> Letöltve: 2023. július 26.
- [7] KOCSIS, Márton: *Németország: ÁFA-mentesek lesznek a friss zöldségek és gyümölcsök?*, 2022 <https://fruitveb.hu/belgium-tervben-a-0-os-zoldseg-gyumolcs-afa-bevezetese/> Letöltve: 2023. július 26.
- [8] KORMANY.HU: *2022. február 1-jétől 2022. május 31-ig mindegyik SZÉP-kártya minden alszámlájáról lehet hideg élelmiszert vásárolni.* <https://kormany.hu/hirek/tajekoztato-a-szep-kartya-felhasznalasarol> Letöltve: 2023. június 26.
- [9] KORMANY.HU: *Élelmiszerár-stop.* <https://kormany.hu/arstop> Letöltve: 2023. június 26.
- [10] KORMANY.HU: *Július óta közel 7 százalékkal csökkent a megfigyelt élelmiszerek ára, eredményes az online árfigyelés és a kötelező akciózás.* <https://kormany.hu/hirek/julius-ota-kozel-7-szazalekkal-csokkent-a-megfigyelt-elelmiszerek-ara-eredmenyes-az-online-arfigyeles-es-a-kotelezo-akciozas> Letöltve: 2023. augusztus 02.
- [11] KORMANY.HU: *Közel kétszáz ezer látogatóval sikeresen elindult az online árfigyelő rendszer.* <https://kormany.hu/hirek/kozel-ketszazezer-latogatoval-sikeresen-elindult-az-online-arfigyelo-rendszer> Letöltve: 2023. július 27.
- [12] KORMANY.HU: *Megkezdődik a kötelező akciózás társadalmi egyeztetése.* <https://kormany.hu/hirek/megkezdodik-a-kotelezo-akciozas-tarsadalmi-egyeztetese> Letöltve: 2023. június 26.
- [13] KSH: *Fogyasztói árak változása.* <https://www.ksh.hu/>
- [14] KSH: *Fogyasztóiár-indexek az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (COICOP) alapján.* https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0005.html Letöltve: 2023. július 02.
- [15] KSH: *Fogyasztóiár-indexek az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (COICOP) alapján, havonta.* https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0043.html Letöltve: 2023. július 27.
- [16] KSH: *Gyorstájékoztatók – Keresetek, 2023. május* <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/ker/ker2305.html> Letöltve: 2023. július 25.
- [17] LA MONCLOA: *El Consejo de Ministros prorroga las principales medidas de respuesta a las consecuencias de la guerra de Ucrania.* <https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeminstros/resumenes/paginas/2023/270623-rp-cministros.aspx> Letöltve: 2023. július 26.
- [18] MAGYAR KÖZLÖNY: *A Kormány 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelete az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról.* Magyar Közlöny, 2022. évi 5. szám. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/e6db924584e17efc8b77e49b19008c65aee7ac5e/megtekintes> Letöltve: 2023. június 26.

- [19] MAGYAR KÖZLÖNY: *A Kormány 162/2023. (V. 5.) Korm. rendelete a háborús élelmiszerár-infláció csökkentése érdekében szükséges intézkedésekről.* Magyar Közlöny, 2023. évi 66. szám. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/d3289a138b538f30251e3b78ea8af63a03105abd/megtekintes> Letöltve: 2023. június 26.
- [20] MAGYAR KÖZLÖNY: *A Kormány 237/2023. (VI. 19.) Korm. rendelete a Széchenyi Pihenő Kártya felhasználásának veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról.* Magyar Közlöny, 2023. évi 87. szám. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/f85ec6bf2aa01c2dc1606f8d069cf336205dd276/megtekintes> Letöltve: 2023. június 26.
- [21] MNB: *A Jegybanki alapkamata alakulása.* https://www.mnb.hu/Jegybanki_alapamat_alakulasa Letöltve: 2023. június 24.
- [22] MNB: *Az inflációs előrejelzés legyezőábrája.* <https://www.mnb.hu/web/legyezo-abra> Letöltve: 2023. június 24.
- [23] NAK: *A friss gyümölcs- és zöldségfogyasztásra nehezedő nyomás továbbra is fennáll Európában.* <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgartatas/mezogazdasagi-termeles/105409-a-friss-gyumolcs-es-zoldsegfogyasztasra-nehezedo-nyomas-tovabbra-is-fennall-europaban> Letöltve: 2023. június 27.
- [24] RFI: *French shoppers promised lower prices as food industry threatened with sanctions.* <https://www.rfi.fr/en/france/20230610-french-shoppers-promised-lower-prices-as-food-industry-threatened-with-sanctions> Letöltve: 2023. június 20.
- [25] SZÚCS, Róbert Sándor – KOVÁCS, Krisztina: *Az árak emelkedése napjaink élelmiszerpiacán.* In: Táplálkozásmarketing. 10. évf. 1. szám 21-37. p., 2023
- [26] VÁN, Bálint – OLÁH, Dániel: *Szerepel-e az áfacsökkentés az étlapon? A 2016-2017-es magyarországi áfacsökkentések árhatásai.* MPRA Paper No. 88165., 2018. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/88165/1/MPRA_paper_88165.pdf Letöltve: 2023. július 26.